

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΔΙΑΣΗΜΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Η ΜΑΡΚΗΣΙΑ ΠΟΜΠΑΝΤΟΥΡ ΠΡΟΣΤΑΤΙΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

Ἡ ὄραια εὐνοουμένη τοῦ Λουδοβίκου 15ου. Τὸ ἐνδιαφέρον της γιὰ τὰ γράμματα. Ἡ γενναιοδωρία της πρὸς τοὺς συγγραφεῖς, Πομπαντούρ καὶ Βολταίρους. Ὑμνοι καὶ σατυρές. Τὸ ἐνδιαφέρον της μαρκησίας γιὰ τὸν κομωδιογράφου Κρεμπιγιόν. Μιά κωμικὴ σκηνή. Πομπαντούρ καὶ Ρουσσώ. Ὁ δειλὸς καὶ... λυκανθρώπος φιλόσοφος. Τὸ μαρτύριό της ἀρρώστειας του, κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ἡ μαρκησία Πομπαντούρ, ἡ διάσημη εὐνοουμένη τοῦ Λουδοβίκου 15ου, ὑπῆρξε μὴ μεγάλη, μὰ εὐκρινὴ προστάτις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Παντοδύναμη, μὲ μεγαλειότερο κῆρος καὶ ἐπιβολή, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴ βασίλισσα ἄκόμη, ἔχοντας στὴ διάθεσί της τὸ ἰδιαιτέρου θησαυροφυλάκιο τοῦ Λουδοβίκου, ἐβοήθησε πολλοὺς συγχρόνους της συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνας. Γιὰ τὴν τέχνη καὶ τὴν φιλολογία, ἄλλωστε, ἔτρεφε μὴ βαθεῖα καὶ πραγματικὴ ἀγάπη ἡ Πομπαντούρ. Γυναικὰ μὲ ἀληθινὴ μόρφωσι καὶ καθόλου ἑλασμένη, καταλάβαινε καλὰ τὸ ἐνδιαφέροντα τὴν φιλολογία καὶ τὴν τέχνη, δὲν σιντελοῦσε μόνο στὴν ἔνθεσι τοῦ πολιτισμοῦ τῆς πατρίδος της, ἀλλ' ἀποκτοῦσε καὶ τὴν ἐκτίμησι ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ἐπιθυμοῦσε νὰ ἔχη τὴ φίλια. Ὡστόσο δὲν καθόρθωνε νὰ διατηρῆ πάντοτε ἀγαθὴ καὶ φιλικὴ σχέσις μ' ὅλους τοὺς προστατευομένους της. Πρῶτα-πρῶτα τὰ χάλασε μὲ τὸν Βολταίρου. Ὁ διαβολοφιλόσοφος αὐτός, ὁ εἶρων καὶ σαρκαστής, ποὺ ὅλη τὴν ζωὴν τὴν πέρασε μὲ γκρίνις καὶ καυγάδες ἐναντίον ὅλων ἐκείνων ποὺ τοῦ ἔπιπταναν ὁπωσδήποτε στὴ μύτη, ἐνῶ στὴν ἀρχὴ ἀπέφρασε ἀρκετὲς τραγηδιὸς τὸν στὴν Πομπαντούρ καὶ τὴν ἐξῆμνησε ἐπανηλιμμένως μὲ ἐνθουσιάζουσες στίχους, κατόπι τὰ χάλασε μαζί της καὶ ἄρχισε νὰ τὴν σαρκάζη καὶ νὰ τὴν σατυρῆ.

Ὁ Βολταίρος εἶχε ζητήσει νὰ τὸν διορίσουν πρεσβευτὴ. Μόλις λοιπὸν ἔμαθε διὰ τὴ θέσις αὐτὴ ἐδόθηκε σ' ἄλλον, χάρις στὴ μεσολάβησι τῆς εὐνοουμένης τοῦ Λουδοβίκου, ἔγινε ἔξω φρονῶν ἐναντίον της. Ὁ θυμὸς του ὅμως δὲν βίασται πολὺ, καὶ διὰ πῆδαν ἡ μαρκησία, τῆς ἔγραψε τὰ θαυμασία αὐτὰ λόγια, ποὺ πάλλονται ἀπὸ μὴ βαθεῖα καὶ αἰλικρινὴ συγκίνησι:

«Εἶνε πολὺ γελοῖο, ἀληθινά, ἕνας γερομυζουρωτῆς τοῦ χαρτιοῦ, ὅπως ἐγὼ, ποὺ μὴ μπορεῖ νὰ πάη τὰ πόδια του, νὰ ζῆ ἄκόμη, καὶ μὴ ὁμορφὴ γυναίκα, σὰν τὴν Πομπαντούρ, νὰ πεθάνῃ στὰ σαράντα της χρόνια, μῆσα σ' ὅλες τὶς δόξες καὶ τὶς εὐτυχίες τοῦ κόσμου».

Ὁ κομωδιογράφος τῆς ἐποχῆς αὐτῆς Κρεμπιγιόν εἶχε διδάξει ἀπαγγελία στὴν Πομπαντούρ, διὰν ἦταν μαρούλα.

Μιά μέρα, μετὰ χρόνια, πληροφοροῦσαν τὴ μαρκησία διὰ τὸ παλιὸν δασκάλου τῆς βραδύτης σὲ μεγάλη δυστυχία. Εὐθὺς ἡ Πομπαντούρ ἔστειλε καὶ τὸν ἐκάλεσε στὸ μέγαρό της:

Ὁ Κρεμπιγιόν παρουσιάστηκε μπροστά της μὲ μάτια γεμάτα δάκρυα, γιὰτὶ ἦταν φύσει εὐαίσθητος.

Ὅταν μάλιστα ἄκουσε τὴ μαρκησία νὰ τοῦ μιλῆ μὲ συμπάθεια καὶ νὰ τοῦ ὑποδείξει διὰ τὴν βοήθειαν, ἔπεισε γονατιστὸς μπροστά της, ἄρραξε τὰ χέρια της καὶ ἄρχισε νὰ τὴν φιλεῖ μ' εὐγνωμοσύνη. Τὴ στιγμὴ αὐτὴ μῆκε στὸ διαμῆτιο τῆς εὐνοουμένης τοῦ ὁ Λουδοβίκου.

Ὁ Κρεμπιγιόν θέλησε τότε νὰ κάμῃ ἕνα ἀστεῖο. Κι' ἔτσι, καθὼς ἦταν γονατιστὸς μπροστά στὴν Πομπαντούρ καὶ τῆς φίλοσε τὰ χέρια, ἔφωτισε μὲ προσποιητὴ τρομὰρα συλλαμβανομένου ἐπ' αὐτοφῶφ φραστού:

—Θεὸ μου, κυρία, ὁ βασιλεὺς!... Χαθίκαμε!...

Ὁ βασιλεὺς καταδέχτηκε νὰ χαμογελέσῃ μὲ τὸ ἀστεῖο του αὐτό.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὁπωσδήποτε διὰ τὸ Κρεμπιγιόν τσέπωσε τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἑκατὸ εἰκοσάφραγκα (λουδοβίκια) — ὀλόκληρη ἢ ὀλοκληρὴ περιουσία — ἀπὸ τὴν ἐκααστήνα, τὸ ἰδιαιτέρου ταμεῖο τοῦ βασιλέως, καὶ ἔστειλε πλεον στὸ Λουβρὸ (τὸ βασιλικὸ ἀνάκτορο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης). Ὅταν δὲ ἔγινε ἡ τελεωτικὴ ἐκδοσι τῶν «Ἀπάντων» του, ἡ Ἰδία ἡ Πομπαντούρ φιλοτέχνησε τὴν προμετωπίδα τους.

Τὸν Ρουσσώ, τὸν ἐνδοξο φιλόσοφο, ἀλλὰ καὶ διάσημο μισάνθρωπο, τὸν εἶχε ἀποκαλέσει ἡ Πομπαντούρ γιὰ τὴ μισανθρώπια του «κοικουβήγια». Προσπαθοῦσε, ὥστόσο, νὰ τὸν ἐξημερώσῃ.

Ὁ Ρουσσώ, φτωχὸς ἀλλὰ καὶ φοβερὰ ὑπερήφανος, δὲν εἶχε θλίψει ποτὲ νὰ δεχτῆ κανένα δῶρο ἐκ μέρους της. Κάποτε

ἐν τούτοις ἡ Πομπαντούρ, θέλοντας νὰ τὸν βοηθήσῃ, τοῦ πῆρεσε παραπολὺ γενναιοδωρα ἕνα ἀντίγραφο κομματιοῦ μουσικῆς ποὺ τῆς εἶχε κάνει (ἦταν περιφημὸς μουσικὸς ἀντίγραφος ὁ Ρουσσώ, καὶ ἐπὶ τὴν ἰδιότητα του αὐτὴν ἐπιδότινος γνωστός). Ὁ φιλόσοφος ὅμως τῆς ἐπέστρεψε τὰ ἑκατὸ λουδοβίκια ποὺ τοῦ εἶχε στείλει, λέγοντας ὅτι ἡ ἔργασια του ἀξίζει τὸ πολὺ δώδεκα φράγκα.

Μολταῦτα ἡ συμπεριφορὰ αὐτὴ τοῦ Ρουσσώ δὲν ἐβόηκε τὴν Πομπαντούρ. Ἰσα-ἴσα μεγάλωσε τὸ ἐνδιαφέρον της γιὰ τὸν φιλόσοφο. Ὑστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ μάλιστα ἀφορμῶσε νὰ παῖξῃ τὸν «Μάντη τοῦ χωριοῦ», ἕνα δραματικὸν τοῦ Ρουσσώ, στὸ θέατρο τοῦ Φοντανεμπλά, τοῦ θαυμασίου ἑξοχικοῦ ἀνακτοῦρου της.

Ὁ Ρουσσώ πῆγε στὸ Φοντανεμπλά ἐπιχορηγούμενος μᾶς μεγαλοπρεποῦς καρότσας γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὶς δοκιμῆς τοῦ ἔργου της. Ἦταν κατσοφρασιμένος καὶ ἀμίλητος. Ἡ καλωσύνη τῆς μαρκησίας δὲν τὸν εἶχε συγκινήσει καθόλου. Κάθησε στὰ τελευταῖα καθίσματα τῆς πλατείας τοῦ θεάτρου καὶ δὲν μίλοσε ὅτε κανένα ἀπολύτως. Κι' ὅταν τοῦ ἔρησαν τὴ γνώμη του γιὰ κάτι, γύριζε τὸ κεφάλι του ἀλλοῦ.

Αὐτὴ ἦταν ἡ τακτικὴ τοῦ φιλοσόφου ἀπέναντι τῶν εὐγενῶν. Περιφρονοῦσε τὶς ὑποκλίσεις καὶ ὅλες τὶς ἄλλες «εἰρητίζαντζουλες» τῶν αὐλικῶν καὶ χαμογελοῦσε εἰρωνικὰ διὰν ἔβλεπε τοὺς ἀριστοκράτες νὰ φιλοῦν τὰ χέρια τῶν κυριῶν. Δειλὸς στὸ βάθος, προσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ τὴν δειλία του κάτω ἀπὸ μὴ μᾶσα ἀγριανθρωπᾶς καὶ κυνισμοῦ.

Ἡ ἡμέρα τῆς παραστάσεως τοῦ ἔργου του στὸ Φοντανεμπλά ἐπῆρξε ἕνα ἀληθινὸ μαρτύριο γιὰ τὸν Ρουσσώ. Ντροπασμένοι σὰν μαθητοῦ ἀνάμεσα στὴν αὐλικὴ ἀφρόκρεμα ποὺ εἶχε γεμίσει τὸ θέατρο, κἀφίδρος, τρέμοντας μῆπως τὸν ἀναγνωρίσει κανένας, κάθησε στὴν πλατεία, ἀντίκρου στὸ θεωρεῖο διου ἦσαν καθισμένοι ὁ Λουδοβίκος καὶ ἡ Πομπαντούρ. Τὸ μαρτύριό του ἔγινε ἀράρητο διὰ ἄναψαν οἱ μεγάλοι πολέταιοι καὶ πλημύρισε τὸ θέατρο ἀπὸ φῶς. Κακοτημένους, μὲ τὰ μακρὰ ἀνάκατα γένεια του καὶ τὴν κακοχητισμένην του περρούκα, κίνησε ἀμέσως τὴν προσοχὴ ἰδὸν τὸν λαμπροφορεμένον κυριῶν καὶ κυριῶν ποὺ βρισκότανουν γύρω του. Ὁ ἔδινε τὰ λάντα τὴ στιγμὴ αὐτὴ, γιὰ νὰ μποροῦσε νὰ φύγῃ. Μὰ ἦταν ἀδύνατον.

Τὸ ἔργο, ὥστόσο, εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία. Οἱ θεαταὶ περιέμεναν νὰ χειροκροτήσῃ πρῶτος ὁ βασιλεὺς. Κι' ὁ Λουδοβίκος καταδέχτηκε πράγματι νὰ χειροκροτήσῃ. Καὶ τότε ξέσπασαν ἀπ' ὅλες τὶς θέσεις τοῦ θεάτρου ζωερὰ χειροκροτήματα.

Τὴν ἐπομένη, ἡ Πομπαντούρ εἰδοποιήσε τὸν φιλόσοφο διὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν παρουσιάσῃ στὸν βασιλέα. Ἰσως ὁ Λουδοβίκος νὰ διασκεδάσῃ, γνωρίζοντας τὸν ἰδιόρρυθμο αὐτὸν συγγραφέα!

Νέο μαρτύριο γιὰ τὸν Ρουσσώ αὐτό. Κι' ἀντὶ νὰ ἐνθουσιαστῆ ποὺ θὰ γνῶριζε τὸν βασιλέα, πέρασε τὴ νύκτα του σὲ μὴ τρομερὴ ἀγωνία. Τὸν ἐτρόμαξε ἡ ἀκράτεια τῶν ὄσμων, ἡ τόσο δυσάρεστη ἀρρώστεια, ἀπὸ τὴν ὁποία ὑπέφερε.

Τὴν ἡμέρα τῆς παραστάσεως ἄκόμη, ἡ ἀρρώστεια του αὐτὴ τοῦ εἶχε δώσει τρομερὲς ἐνοχλήσεις. Ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ βγαίη ἀπὸ τὸ θέατρο καθεὶ τόσο...

Καὶ τώρα... τώρα τὸν ἐβασάνιζε ἡ ἰδέα τῶν ἀπεράντων διαδοχῶν καὶ τῶν πολυδαίδαλων διαμερισμάτων τοῦ βασιλέως. Τί θὰ ἔκανε ἀν τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ ὁ Λουδοβίκος καὶ ἡ Πομπαντούρ θὰ σταματοῦσαν μπροστά του καὶ θὰ τοῦ ἀπεθῆναν τὸν λόγο, τὸν ἔπιανε ξαφνικὰ ἡ πρεμοῦρα τῆς ἀρρώστειας του; Τί θὰ μποροῦσε νὰ τοῦς πῆ; Τοῦ κάκου βασάνιζε τὸ νοῦ του γιὰ νὰ βοῆ μὴ λύσι ὁ Ρουσσώ. Δὲν ἔβρισκε τίποτα, τίποτα. Καὶ κατελήφθη, μὲ μὴν τὴ σκέψη αὐτὴ, ἀπὸ τέτοια δειλία, ὥστε τὸ ἴδιο ἐκεῖνο πρῶτὴ τῆς παρουσιάσεώς του στὸν βασιλέα, προφασίστηκε λόγους ἔγνιας καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὸ Φοντανεμπλά, χάνοντας ἔτσι τὸ μεγάλον βοήθημα ποὺ ἀσφαλῶς θὰ τοῦ ἔδινε ὁ Λουδοβίκος.

Ὡστόσο, γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ τοῦ ἔδειξε ἡ Πομπαντούρ, δὲν ἔπαυε ποτὲ νὰ τὴν εὐγνωμονῆ ὁ Ρουσσώ, μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἡ Πομπαντούρ στὸ γραφεῖο της